

Call for papers voor een internationaal en interdisciplinair congres

Beatrijs de wereld in Vertalingen en bewerkingen van het Middelnederlandse verhaal

Koninklijke Bibliotheek Den Haag, 29 en 30 september 2011

‘Beatrijs de wereld in’ analyseert de internationale uitstraling van het Middelnederlandse verhaal over Beatrijs. Met deze casus wil het nieuwe wetenschappelijke discussie en samenwerking op gang brengen tussen intra- en extramurale vertalers en beoefenaars van de historische en moderne Nederlandse letterkunde, de vertaalwetenschap en verwante disciplines.

Sinds W.J.A. Jonckbloet in 1841 de eerste wetenschappelijke editie verzorgde van het unieke Middelnederlandse handschrift van de *Beatrijs* – thans in de Koninklijke Bibliotheek Den Haag – heeft de tekst een onwaarschijnlijke weerklank gehad. Dat blijkt niet alleen uit moderne bewerkingen en vertalingen als die van P.C. Boutens, Herman Teirlinck en Willem Wilmink, maar de tekst raakte ook internationaal verspreid door een groot aantal adaptaties (o.a. voor theater) en door vertalingen in onder meer het Engels, Frans, Duits, Italiaans, Afrikaans, Esperanto, Fries en Noors. De tijd is rijp om te bezien hoe de *Beatrijs* in de loop van de tijd gefunctioneerd heeft in uiteenlopende verschijningsvormen, zowel binnen het Nederlandse taalgebied als daarbuiten. Zo kan de tekst opnieuw gesitueerd worden in de middeleeuwse en latere vertaal- en bewerkingstraditie. Tegelijkertijd kan deze casus het ontstaan helpen verklaren van vertalingen en bewerkingen op bepaalde momenten en in bepaalde regio’s. Welke functies vervullen zulke adaptaties? Welke keuzes maken vertalers en bewerkers? Wat zijn hun literaire, didactische of wetenschappelijke bedoelingen?

Enkele sprekers die zich al bereid verklaard hebben een lezing te geven zijn prof.dr. Jacques van der Elst (Pretoria), prof.dr. Judit Gera (Boedapest), prof.dr. Ton Naaijken (Utrecht), prof.dr. Frits van Oostrom (Utrecht), prof.dr. Wim Rutgers (Curaçao) en prof.dr. Jaak Van Schoor (Gent). Zowel ervaren als beginnende vertalers/bewerkers en onderzoekers op het gebied van de neerlandistiek, de mediëvistiek, de vertaalwetenschap en verwante disciplines worden uitgenodigd om voorstellen in te dienen voor een lezing (20 min.), een sessie (60 min.) of een forum (60 min.) met betrekking tot een of meer van de onderstaande thema’s en onderzoeksvragen.

Vertalen: letterkunde of cultuurgeschiedenis? – Welke aspecten vinden de vertalers en bewerkers van de *Beatrijs* belangrijk? Welke overwegingen spelen een rol bij de keuze voor vers of proza? Hoe worden de nieuwe teksten in de literaire context van de doeltaal gepositioneerd? In hoeverre gelijkt de vertaalproblematiek bij oudere literatuur op die van moderne literatuur? Hoe is de *Beatrijs*-receptie te beschouwen binnen de herontdekking van de middeleeuwen in de Europese cultuurgeschiedenis en in de verschillende ontvangende talen? Hoe onthullend (of verhullend) is de paratekst bij de vertalingen en bewerkingen?

Vertaling, vertolking en visualisatie – Wordt de veranderde functie van literatuur gereflecteerd door de vorm van de vertalingen en bewerkingen? Hoe verklaren we de opvallende populariteit van de toneel- en operabewerkingen in het interbellum? Welke conclusies zijn te verbinden aan de talrijke mondelinge vertolkingen van de *Beatrijs*, al dan niet in vertaalde/bewerkte versie? Wat voor een vertaalproces impliceert de gerichtheid op auditieve vertolking? Hoe wordt in geïllustreerde versies de receptie gestuurd? En in welke mate ondersteunen muziek, kostuums en decors – al dan niet geïnspireerd door de middeleeuwen – de gedramatiseerde versies?

Vertaalregister: tussen middeleeuwen en nu, tussen dialect en standaardtaal – Is er een relatie aanwijsbaar tussen het gebruik van de volkstaal en de Latijnstalige traditie? Hoe gaan vertalers en bewerkers om met de relatie tussen standaardtaal en dialect, tussen een middeleeuwse taal en zijn moderne variant? In hoeverre worden archaïsmen en dialectwoorden aangewend om de middeleeuwen te evoceren? Welke gevoelswaarde heeft het gekozen register voor vertaler/bewerker en publiek?

Vertalen, bewerken en repertoirevorming – Wat is de relatie tussen vertaling/bewerking en repertoirevorming? Is er in het buitenland een wisselwerking met anderstalige versies van vergelijkbare legendes? Zijn er aanwijzingen voor een terughoudende houding bij vertalingen/bewerkingen vanwege de canonieke status van de *Beatrijs*? In hoeverre zijn er verschillen in de receptie in Nederland en in Vlaanderen? En in hoeverre heeft dat zijn weerslag gehad op de internationale receptie? Zijn er religieuze breuklijnen herkenbaar in de receptie (bijv. katholiek versus protestant)? Hoe verhoudt de gecanoniseerde status van de *Beatrijs* zich tegenover de cultuurkritiek in bewerkte versies?

Vertalen en bewerken tussen wetenschap en didactiek – Is de adaptatie een bepalende factor geweest in het proces van canonisering? Hoe is de tekst geschikt gemaakt voor een bepaalde groep lezers? In hoeverre domineren didactische bekommernissen recente jeugdbewerkingen? Welke mogelijkheden bieden bestaande vertalingen voor opleidingen Nederlands in het buitenland? Hoe helpen anderstalige edities zonder vertaling bij het lezen van het oorspronkelijke verhaal? En welke mogelijkheden biedt het actief vertalen van historische teksten als een intense vorm van kennismaking met een literatuur uit een andere periode en een ander taalgebied?

Voorstellen voor een lezing (max. 250 woorden), een sessie (max. 750 woorden) of een forum (max. 750 woorden) over bovenstaande, of hieraan verwante onderwerpen kunnen tot uiterlijk donderdag 31 maart 2001 gestuurd worden naar het congresadres beatrijdsdewereldin@gmail.com. Gelieve voorstellen te voorzien van een titel, vier trefwoorden, de naam en affiliatie van de betrokkene(n) en een e-mailadres.

Voor sommige buitenlandse deelnemers kan worden voorzien in een tegemoetkoming in de reis- en verblijfkosten. Wie hiervan gebruik wil maken gelieve dit gemotiveerd aan te geven bij het voorstel voor een congresbijdrage.

Een elektronische site met inventarisatie en materiaalverzameling van vertalingen en bewerkingen van de Middelnederlandse *Beatrijs* is beschikbaar voor deelnemers van het congres en het lopende onderzoeksproject *Beatrijs internationaal*. Het adres, dat om auteursrechtelijke reden hier niet vermeld kan worden, kunt u aanvragen bij de organisatoren. Aarzelt u niet ons te benaderen met vragen over het congres of voorstellen voor de lezingen.

Het organiserend comité:

dr. Ton van Kalmthout, ton.van.kalmthout@huygensinstituut.knaw.nl

dr. Orsolya Réthelyi, rethelyi@freemail.hu

dr. Remco Sleiderink, remco.sleiderink@hubrussel.be

Naast de organisatoren bestaat het wetenschappelijk comité voor dit congres uit dr. Anikó Daróczi (Károli Gáspár University, Boedapest), prof.dr. Reine Meylaerts (Centre for Translation Studies, Katholieke Universiteit Leuven), Franco Paris (Università degli Studi di Napoli l'Orientale), Dr.habil. Rita Schlusemann (DFG-Heisenbergstipendiatin, universiteiten Münster en Oldenburg) en dr. Elsa Strietman (University of Cambridge).

Ondersteunende instanties: Eötvös Loránd Universiteit (ELTE) Boedapest, Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB) en het Centre for European Reception Studies (CERES), Huygens Instituut KNAW (Den Haag), Koninklijke Bibliotheek Den Haag, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Nederlandse Taalunie en Expertisecentrum Literair Vertalen.

Beatrijs internationaal

Het congres maakt deel uit van het onderzoeks- en vertaalproject 'Beatrijs internationaal' dat wordt gecoördineerd door dr. Orsolya Réthelyi (Eötvös Loránd Universiteit Boedapest) en dr. Remco Sleiderink (CERES, Hogeschool-Universiteit Brussel). Voor meer informatie over het overkoepelende project en de subsidiegevers, zie www.middelnederlands.be/beatrijdsinternationaal.